

छंदाचे रूपांतर व्यवसायात

कल्पनेच्या भरारीतून उभारला नाही तर सदाशिव पेठेतील सौ. माधुरी दातार यांनी प्रत्यक्षात मूर्त स्वरूपात आणलेला आहे.

'लॅंग्वेज सर्व्हिस ब्युरो' नावाच्या आठ वर्षांपूर्वी स्थापन झालेल्या संस्थेच्या संचालिका सौ. माधुरी दातार यांच्या बहुभाषीय कर्तृत्वाची एका कार्यक्रमात माहिती मिळाली. माधुरीताईंचे माहेर पुण्यातील डॉ. नूलकर यांचे. स्वतः पिताजी व्यावसायाने डॉक्टर, सैन्यातील नोकरी. परंतु संस्कृतचे गाढे अभ्यासक. संस्कृत वाङ्मयाची घरात नेहमी चर्चा, वारसाहक्काने मिळालेल्या देववाणीचा सुपरिणाम म्हणजे माधुरीताईंचे व्याकरण अगदी सहज तयार झाले. आत्मविश्वास वाढला. भाषां शिकण्यासाठी वडिलांकडून प्रोत्साहन आणि जमल्यास परदेशी जाता येईल अशी संधी असल्याने फ्रेंच भाषा घेऊन पुणे विद्यापीठाची एम.ए. पदवी त्यांनी मिळविली. जोडीला भाषाशास्त्र हा पूरक विषय आणि डॉ. सालकर यांच्यासारखे निष्णात प्राध्यापक. दुग्धशर्करा योग जुळून आला.

फ्रेंच भाषेची पदवी पूर्ण करीत असतानाच जर्मन भाषेचे प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम यशास्वीपणे पूर्ण केले. याच काळात फ्रेंच विषय शिकविण्याची नोकरी मिळाली. या विषयातील प्राध्यापक, घरचे आप्तस्नेही यांचे प्रोत्साहन त्यामुळे परदेशी भाषा शिकण्याची गोडी वाढू लागली. एका महत्त्वाच्या सरकारी खात्यात मुंबईला सहजपणे नोकरी मिळाली. रोज पुणे ते मुंबई आणि परत असा प्रवास करूनही त्या नोकरीमार्फत अरेबिक, जपानी, रशियन इत्यादी व्यक्तींशी प्रत्यक्ष बोलण्याचा, भाषांतर करण्याचा सराव मिळू लागला. नोकरीतील उच्च अधिकाऱ्यांनीही प्रोत्साहन दिले आणि अरेबिक भाषाही सोपी झाली.

दोड वर्षे डेक्कनकवीनला माहेरघर समजून मिळालेल्या सहातामात एतासाच्या वेळेन

माधुरी दातार

परदेशी भाषांचा सराव वाढू लागला. स्पॅनिश, इटालियन यासारख्या भाषांमधील ज्ञान वाढू लागले. प्रावासात रोज वाया जाणार वेळ वाचावा या दृष्टीने पुण्यातील 'किलॉस्कर कन्सल्टंट्स'मध्ये परदेशी भाषांमधील अनुवाद करण्याची नोकरी पत्करली. त्या नोकरीचा अनेक प्रकारे फायदा झाला. वेगवेगळ्या यंत्रामधील यांत्रिक माहिती, परदेशी बाजार पेठांमधील उल्लढाली, व्यापाराची करारपत्रे, यांचेशी संपर्क येऊ लागला. मधूनच पोर्तुगीज, पोलिश, हंगेरीअन, खिडीश यांसारख्या भाषांमधील कृतांचे भाषांतर करण्याची जबाबदारी नकळत माधुरीताईंवर पडली. वरिष्ठ अधिकाऱ्यांचे प्रोत्साहन त्यामुळे अनेकविध भाषांचे कम वाढत राहिले, एकटीनेच सर्व सांभाळणे क्रमप्राप्त झाले. पाच वर्षांच्या त्या नोकरीच्या कालखंडात छंदाचे रूपांतर व्यावसायिक स्वरूपात होण्यासाठी लागणारे थप अनंभव विकारी विमल माहिती वगैरे

काताकाना, कांजी या अवघड लिर्यांमध्ये लिखाण, वाचन करता येऊ लागले! आंतरराष्ट्रीय भाषेतील टेलेक्स संदेश, महत्त्वांची कागदपत्रे, कायदाकानूची फोल्डर्स वगैरे विविध प्रकारांची, अनेक भाषांमधील वाङ्मयाशी जवळीक निर्माण झाली. त्याचबरोबर केळकर संग्रहालय, हॉटेल ब्यू डायमंड, अनेक भारतीय कंपनी यांची माहितीपत्रके दहा-बारा परदेशी भाषांमध्ये तयार करण्याचे मोठे काम त्यांना मिळाले. व्याप वाढता वाढता जगातील सगळ्या खंडांतील वापरल्या जाणाऱ्या सतरा भाषांमध्ये आता मुक्त संचार सुरू झाला आहे. चार भाषांमधील डिक्शनरी, टेप्स, रेकॉर्ड्स,

अनिल दांडेकर

गौल्यवान पुस्तके यांच्या सहाय्याने परदेशी भाषेतील सिनेमांचे अरेबिक भाषेत डबिंग करण्यापर्यंत मजल गेली आहे!

माधुरीताईंशी गप्पा मारीत असताना मधूनच हे पाहा जपानी पुस्तक, अरेबिक फोल्डर, पोर्तुगीज डायमंड, इटालियन कविता-संग्रह असे शब्द अपरिहार्यपणे कानावर आदळत होते. यानंतर आमच्या मुलाखतीचा ओष संस्कृत भाषेकडे वळला. संस्कृत भाषा सर्वांशाने संपन्न आहे, अमाप भांडार आहे कधीही न संपणारा खजिना आहे, असे मत अनेक परदेशीय भाषा पंडितांनी व्यक्त केले, असे त्यांचे विधान मला निश्चितच अविमानास्पद वाटले. आपणा भारतीयंचे संस्कृतकडे, आपल्याकडील अनेक ग्रंथांकडे, हस्तलिखितांकडे शतकानुशतके दुर्लक्ष झाले. त्यामुळे ज्ञानभांडार हस्तांतरित झालेले त्यांच्या लक्षात आलेले आहे. भारतातील आयुर्वेदाचे ज्ञान औषधी - वनस्पतींची माहिती

गैरसमज टळतात, भावनिक संपर्क साधता येतो. मानसिक आनंद लाभतो. एका वेडसर फ्रेंच महिलेला फ्रेंचशिवाय कोणतीच भाषा येत नव्हती. व्हिसाच्या संदर्भात त्यामुळे भारतीय अधिकाऱ्यांचा गैरसमज झाला. त्या महिलेची शांतपणे समजूत घालून ती समस्या कशी सोडविली याचा त्यांचा अनुभव रोमांचकारी आहे. याचबरोबर मद्रास येथील टी.व्ही.एस.कंपनीच्या तांत्रिक मसुद्याच्या भाषांतरासाठी छोट्या मुल्लंमवेत त्यांना तातडीने जावे लागले. त्या कंपनीचे टेक्निकल डायरेक्टर रंगनाथन यांनी सर्व व्यवस्था उत्तम ठेवली होती. काम महत्त्वाचे, तासन्तास बसून एकाग्रतेने करणे जरूरीचे होते.

रंगनाथन या उच्चपदस्थ अधिकाऱ्याने सांगितले की, माझी बायको मुलाची पूर्ण काळजी घेईल. माधुरीताईंना संग्रम पडला. सौ. रंगनाथन तर आपल्याशी काहीच बोलत नाहीत! एवढा उच्चपदस्थ अधिकारी आणि चौकशी माझ्या लहान मुलाच्या देखभालीची! रंगनाथन हसून म्हणाले गैरसमज नको. माझ्या पत्नीला तमीळशिवाय काहीच येत नाही आणि तुम्हाला तमीळ समजत नाही.

त्या प्रसंगावरून माधुरीताईंनी भारतीय भाषा पण आत्मसात करण्याचीही तयारी सुरू केली आहे. गुजराथी, पंजाबी, तमीळ भाषा बऱ्यापैकी येऊ लागल्या आहेत. साधारणतः दहा-बारा सत्ताहात एकेक भारतीय भाषा मी शिकू शकते असे त्यांनी आत्मविश्वासपूर्वक सांगितले.

संगणक आणि लेजर किरणांचा वापर करून अचूक, देखण्या प्रकारे छपाई करण्याची यंत्रणा खरेदी करून आधुनिक तंत्रज्ञान कार्यान्वित करण्याच्या प्रयत्नात दातार पतीपत्नी सध्या मग आहेत.

**